

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Commentaria et disputationes scholastica in Summam D. Thomae Aquinatis

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Prima Controversia. An per actionem immanentem, ac præsertim per
intelligere aliquid producat, & quæ sit ratio producti?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

cedat secundum actionem immanentem, quæ est velle siue diligere.

Processio quid sit.
Processio est etiam origo & propria ratio huius nominis processio, prout ad diuina transfertur; & origo quidem late & eleganter aperitur à D. Th. de ver. q. 10. a. 1. Ratio verò, siue descriptio processionis, quam de duabus in Trinitate personis confitemur, hæc esse potest: Processio est origo siue emanatio passiva, secundum rationem formalem actionis immanētis diuine persona ab alia vel ab alijs. Dicitur origo siue emanatio; vt significetur vera, & realis productio; additur verò passiva, vt distinguatur ab actiua productione, qua Pater generat Filium, quæ generatio actiua nūcupatur; & ab actiua spiratione, qua Pater, & Filius spirant Spiritū S. Vltima verò particula, videl. ab alia, vel ab alijs, duas distinctas significat, vno processionis vocabulo comprehendere, diuinarum personarum origines, nimirum Filij, qui à Patre solo est, & Spiritus S. qui est à Patre, & Filio.

Denique aduerte, processionem, quæ est secundum actionem transeuntem, Deo conuenire, quatenus eterna suæ virtutis operatione creaturam in tempore produxit; nec tamen propriè dici processionem hanc in Deo esse: nam processionis vocabulum propriè passiuam emanationem ab alio significat, quæ in Deo non est secundum actionem transeuntem; nam aliquid in Deo esse idem est, quod formaliter illi secundum se conuenire.

PRIMA CONTROVERSIA.

An per actionem immanentem, ac præsertim per intelligere aliquid producat, & quæ sit ratio producti?

Sententia Doctorum.
QUOD docent verbum idem esse cum actu intelligendi, hi consequenter etiā existimant, nihil per actionē intelligēdi produci, quod verè & propriè sit eius effectus; quāuis eorū aliqui minus sibi consonè loquentes, verbi productionem affirmant. Dur. in 1. dist. 27. q. 2. & Scot. quem refert & tuetur Rada in 7. sua Contr. p. 1. docent verbum idem esse quod intellectio obiecti distincta & explicita; & ait Rada de mente Scoti, verbum non esse terminum aliquem productum per intellectiōem; quia intellectio est actio immanens, quæ non habet terminum productum; Addit tamen hanc quartam suam conclusionem: Verbum intellectus creati est ipsa actualis intellectio per actum dicendi producta; in qua re discordat à Durando, qui non agnoscit in intellectu actum aliquem dicendi distinctum ab actu intelligendi.

Dom. Sot. in 4. dist. 49. q. 2. a. 3. ait, intellectiōem esse ipsam obiecti similitudinem per modum actus secundi, sicut species impressa est illius similitudo per modum actus primi; atque ideo non distingui realiter à verbo, siue termino per eam productio sed formaliter tantum; quemadmodum calefactio & calor per eam productus sunt idem re, & formaliter differunt. Quæ fuit sententia Sylu. super hoc art. quam etiam sequitur Molina; qui sentit per omnem actionem immanentem, siue ea sit sensus siue intellectus, produci aliquam speciem expressam. Eandem sententiam sequitur Vasquez supra quæst. 12. a. 2. c. 2. Sed D. Thom. & eius Schola communiter negat per omnem actionem immanentem aliquid produci; Nam per actus externorum sensuum existimat nihil omnino produci; per actum autem phantasiæ & cogitatiuæ affirmat terminum aliquem effici, verbo mentis proportionalem. De actibus

verò intellectus, varia est Thomistarum sententia. Nam Sylu. quem sequitur Ferrar. in 1. con. Gen. cap. 53. existimat, per omnem intellectiōem siue humanam siue Angelicam, siue diuinam siue naturalem siue supernaturalem produci verbum; quamuis de visione beata dicant vtrunque partem posse defendi; de qua re satis diximus, sup. q. 12. a. 2. Contr. 2. Cap. in 1. dist. 27. q. 2. sentit, per omnem intellectiōem siue perfectam siue imperfectam formari verbum; sed in visione beata admittit tantum verbum inadæquatum. Iauellus excipit etiam intellectiōem reflexam, qua verbum ipsum intelligitur, in qua negat formari verbum. Caietan. hic negat, non solum in visione beata, verum etiam in intellectiōe, quam habet Angelus de se ipso, formari verbum; quamuis oppositum videatur admittere de Angeli cognitione, sup. q. 14. a. 2. vt ibidem notauimus; quam opinionem ait Bannes esse probabilem; sed oppositam sententiam, nimirum, per omnem intellectiōem naturalem formari verbum, esse D. Thom. quam etiam affirmat Zumel.

Radix Controuersie.
RADIX verò huius Controu. est, causa productionis termini siue obiecti intrinseci cognitionis; quam longè diuersam assignat Mol. & qui eum sequuntur, ab ea quam ex D. Tho. & Arist. proferunt Capr. Cai. & alij Thomistæ communiter; ait enim Molina actionem omnem esse alius termini productiuam, & cognoscere vt est actio realiter distincta à cognoscente, nil aliud esse, quàm potentiam cognoscentem exprimere, & producere in se vitaliter imaginem rei cognoscendæ. Thomistæ verò dicunt, ob eam causam per actum cognitionis produci terminum, vt cognoscens sit ipsum cognitum perfectè, & vt ipsum cognitum sit in actu secundo præsens in esse cognito potentiæ cognoscenti; quæ causæ in sola intellectu, & phantasiæ cognitione locum habent; & quamuis duæ prædictæ conditiones visioni beatificæ congruant excellenter; ob infinitam tamen actualitatem essentia diuinæ, nullius in ea causant verbi productionem; prout ostendimus in d. quæst. 12. artic. 2. Controu. 2.

Status Controuersie.
VT autem statum intelligamus huius Controuersie, supponenda est in primis ea distinctio, quam hic significauit D. Thom. ex 9. Metaphys. tex. 16. Duplex nimirum esse actionum genus; vnum earum, quæ transeunt in externam materiam, vt calefacere & secare. Alterum earum quæ manent in agente vt intelligere, sentire & velle. Inter quas multiplex potest assignari differentia. Prima est, quam statuit S. Thom. inf. q. 56. a. 1. quod obiectum siue materia actionis transeuntis est ab agente separata; obiectum autem actionis immanētis vnitur agenti, ob eam causam vt scilicet producat actionem; quemadmodum sensibile vnitur sensui ad hoc, vt sentiat: Itanāque se habet obiectum vnitur potentiæ ad actionem immanentem sicut forma, quæ est principium actionis in alijs agentibus; sicut enim, exempli gratia, calor est principium formale calefactionis in igne, ita species rei visæ est formale principium visionis in oculo. Secunda differentia, quæ sequitur ex prima est, quod actio transeuntis non est perfectio agentis sed passivæ, at actio immanens est perfectio agentis; sicut lucere est perfectio lucidi; hanc differentiam ponit S. Thom. supra q. 18. a. 3. ad 1. & de ver. q. 8. a. 6. & alibi. Tertia differentia, quæ sequitur ex prædictis est, quod actio transeuntis infert ex se passionem, non autem immanens, vt supra dixit S. Tho. q. 23. a. 2. ad 1. Quarta differentia est, quam statuit idem S. Th.

Radix Controuersie.

Status Controuersie.

Differentia similis actionis trans. & immanētis.

S. Th. de ver. q. 8. a. 6. quod actio transiens proprie dicitur actio; sed actio immanens proprie dicitur operatio; sequitur haec differentia ex tertia; quoniam actio proprie nuncupatur illa, quae infert ex se passionem. *Postrema differentia* est, quod actio immanens est tantum viuentium, & cognoscendum, sed transiens multis etiam alijs conuenit rerum generibus; vt notat S. Th. de poten. q. 10. a. 1.

actio immanens duplex Sed actio immanens, de qua nobis hic est cum aduersarijs controuersia, duplex est; Nam *quidam* est operatio potentiae cognoscitivae, vt intelligere & sentire; *quidam* autem est actio virtutis appetitivae, vt velle gaudere, tristari & irasci; quae vt videre est in adductis exemplis distinguitur; nam quaedam est omnino incorporea & immaterialis, vt intelligere & velle; quaedam autem parum supra materiam eleuata, simpliciter autem materialis & corporea; cum sit operatio virtutis organicae, vt sentire & irasci; De eo tantum operationis immanens genere quaestio nobis cum aduersarijs est, quod ad vim pertinet cognoscitivam; nam de actione virtutis appetitiue, specialis erit controuersia in hac ead. q. a. 3.

Præterea, cum in quolibet cognitionis actu, præter potentiam, secundum communiorum Philosophorum ac Theologorum sententiam, tria inter se distincta reperiuntur: Primum est obiectum quod cognoscitur siue per sensum siue per intellectum: Secundum est species siue sensibilis siue intelligibilis. Tertiū est actus ipse cognoscendi; disputatio est inter doctores & interpretes D. Thom. an prædictis debeat addi quartum, nimirum species quaedam expressa, quae sit similitudo & imago obiecti cogniti per actum ipsum cognitionis intellectivae aut sensitivae producta, & quid sit illa species.

Resolutio. His praemissis, quibus innotescit propositae difficultatis sensus & nodus; ad eius solutionem *recolenda* primo sunt ea, quae de productione verbi contra recentiores ex doctrina D. Tho. supra stabilimus, qu. 12. art. 2. in 2. controu. ubi diximus, necessarium esse operationem omnem in actu positam ad obiectum aliquod in actu terminari; cum de ratione obiecti quatenus obiectum est, sit esse terminum operationis; rationem autem termini non exercet, nisi sit congruè praesens operanti; eo videlicet modo, quo postulat operationis natura; siue secundum esse locale & naturale, vt visibile respectu videntis, siue secundum esse obiectivum, vt imaginationis obiectum: cuius esse naturale, aut localem praesentiam imaginationi non requirit; eo quod aequè feratur in rem existentem secundum esse naturae, & in rem non existentem; in rem loco praesentem & absentem; quae ratio multo maior est in qualibet naturali intellectu operatione. Necesse est itaque, vt intellectus in omni intellectione praesens habeat obiectum, non in esse naturali sed obiectiuo, quo sit actu terminus intellectionis; nam quiditas rei materialis, quae est obiectum proportionatum intellectus nostri secundum illud esse materiale & indiuiduale, quod habet in rerum natura, terminus esse non potest immediatus intellectionis, quae immaterialis omnino est; & rem non existentem aequè cognoscit, ac existentem & absentem siue distantem loco sicut praesentem; accidunt enim intellectus obiecto localis praesentia & existentia, sicut album & muscum humanae naturae. Igitur necesse est, vt obiectum intellectus nostri constituatur per intellectionis actum in esse abstracto & immateriali; quod fieri nulla alia ratione potest, quam formando intra seipsum specie quantam

dam ipsius obiecti representatiuam quoad eius essentiam, non representatis eius indiuidualibus conditionibus, quam speciem nuncupamus verbum & intentionem intellectam, eo quod per eam sibi mens loquatur & obiectum vt sibi praesens in esse intelligibili contempletur. *Sequitur praeterea*; rem quantumuis immaterialem intellectui praesentem secundum esse naturale, ab eo nullo modo cognosci posse; nisi sit etiam actu praesens secundum esse obiectivum, ad quod non sufficit esse rei naturale immateriale; alioquin anima nostra seipsam per se ipsam, & habitus ac species & suas omnes potentias ac proprietates immateriales semper actu cognosceret. Ratio

huius videtur esse; quia esse naturale formaliter & per se loquendo non habet nisi vt rem, cuius est esse, constituat extra causas suas in gradu entis; quod verò sit actu terminus, & obiectum intellectionis, accidit rei prout existit per esse naturale. De ratione verò per se primo termini intellectionis est, vt sit intra intellectum secundum esse intelligibile, vt ipsius actus & consummata perfectio; vt intellectus aequè cognoscat existens ac non existens; unde rei existentia naturalis in actu exercito accidit termino intellectionis vt sic. Nec sufficit ad hoc species illa intelligibilis, quae vocatur impressa; quoniam vt hic aduertit Cai. cum obiectum intellectus dupliciter possit esse praesens intellectui; vno modo, vt principium actus intelligendi; alio modo vt obiectum; priori modo fit praesens obiectum intellectui per speciem impressam; posteriori verò modo per speciem expressam siue verbum; species enim impressa actus intelligendi formale principium est; obiectum autem rationem habet termini; quae duae rationes non tantum diuersae sunt, sed etiam oppositae; atque ideo diuersorum officia sunt. *Praeterea* docet Arist. in 3. de Anima intellectum in actu esse rem intellectam in actu; at sine productione verbi id esse non potest; ergo necesse est in omni intellectione naturali produci verbum. Probatur minor; quia res intellecta secundum seipsam, neque est intra intellectum neque vnum efficitur cum illo; nec sufficit species intelligibilis vt intellectus sit vnum in actu cum eo, quod intelligitur; quoniam Arist. in 2. de Anima, tex. 59. Ratio effi-

& 60. statuit differentiam inter intellectum & sensus exteriores, quod horum obiecta sunt actu per se ipsa extra potentias sensitivas; illius autem, sc. intellectus obiectum est intra ipsum intellectum; quae differentia nulla prorsus esset, si sola sufficeret species impressa, vt intellectus sit vnum cum intellectu, & vt hoc sit in intellectu; cum aequè recipiatur species sensibilis in sensu, sicut species intelligibilis in intellectu; igitur significat ibi Philosophus obiectum intellectus per speciem expressam, quae conceptio est rei intellectae, esse intra ipsum intellectum. Quo fit vt nulla sit in nobis naturalis intellectio intuitiua, & eadem ratione nulla intuitiua sensatio in phantasia; cum neutrius obiectum immediatum sit extra sed intra. Dico autem obiectum immediatum, non solum per negationem obiecti tanquam rei prius cognita, sed etiam per negationem alterius quouis modo prius terminantis actum cognitionis. Et ex his soluantur quaedam praecipua argumenta Molinae.

Videnda sunt, quae supra diximus in allegata controuer. & ea quae scribit Ferrariensis in 1. contr. Gentes cap. 53. ex quibus etiam patet, sensum exterioriorem nullum sibi formare verbum, aut rei, terior nullam quam sentit idolum; vt etiam aperte docet S. Th. in 1. quol. 5. a. 9. ad 2. quod tamen ibidem affirmat de idolo.

Ratio vniuersali verbi ex obiecto intellectionis vt sic.

Ratio effectus ex Arist.

Ratio verbi ex obiecto nostri intellectus.

Sensus exterior nullus formatur idolum.

virtute imaginatiua dicens; *Non autem ipse sensus exterior format sibi aliquam formam sensibilem; hoc facit virtus imaginatiua, cuius forma quodammodo simile est verbum intellectus*, & infra q. 85. a. 2. ad 3. sic ait: *Imaginatiua format sibi aliquod idolum rei absentis, vel etiam nunquam visa; non habet tamen idolum illud propriè rationem verbi, sed similitudinem; quia ubi propriè est verbum, ibi locutio est, quæ solius est intelligentis naturæ: unde, sicut de brutis non nisi improprie dicitur, ita & de sensibus; quod eleganter significauit Cicero in 1. de Orat. cum dixit: Hoc vno præstamus vel maxime feris, quod colloquimur inter nos, & quod exprimere dicendo, sensa possumus; sed de hoc satis diximus in alleg. Contr.*

*Signantur
tres differ-
entia inter spe-
ciem impres-
sam, & spe-
ciem expres-
sam, & ex-
plicatur,
quomodo
species ob-
pressa sit ob-
iectum in
intellectum.*

Secundo ad maiorem prædictorum intelligen-
tiam, explicanda est diligenter conuenientia &
differentia inter speciem impressam & expres-
sam siue verbum. Conueniunt autem in hoc quod
utraque est species & similitudo rei intellectæ;
vt notat S. Thom. in d. c. 53. sed in tribus differunt:
primum est quod species impressa forma quædam
est per quam fit intellectus in actu primo, & ac-
cedente animæ intentione fit etiam in actu se-
cundo. Nam, vt ait S. Thom. in dicto cap. intelle-
ctus existens in actu per huiusmodi speciem sicut
per propriam formam intelligit rem ipsam;
species autem expressa, quamuis perfectio sit
quædam intellectus, non tamen est forma ipsius
constitutiuæ in actu primo vel secundo simplici-
ter, id est; omnibus modis; sed quoad perfectio-
nem ipsius actus secundi; quæ differentia mani-
festatur ex secunda, nimirum, quod species im-
pressa principium est intellectiōis; expressa ve-
rò terminus quidam est, vt intentio intellecta
per illam producta; nam, vt ibidem inquit S.
Thom. Per hoc quod species intelligibilis, quæ
est forma intellectus & intelligendi princi-
pium, est similitudo rei exterioris, sequitur
quod intellectus intentionem formet illius rei
similem. quia quale est vnum quodque talia ope-
ratur. Ex quibus duo sequuntur: Primum est, intelle-
ctionem priorem esse specie illa expressa siue in-
tentione intellecta quæ terminus est intellectu-
nis, eo modo quo via quælibet proprium suum
terminum antecedit, & fieri prius est quàm fa-
ctum esse. Sed quoniam in intentione intellecta
siue verbo, complementum est intellectiōis, id-
circo docet ibidem S. Thom. intellectum for-
mando huiusmodi intentionem rem intelligere,
& absolute loquendo dicendum non est, intelle-
ctum intelligere nisi verbo formato. Secundo se-
quitur, speciem impressam non esse veluti semen,
quod implicite tantum continet rem cuius est
semen: vt docent hic Bannes, Zumellus & alij
quidam expositores; nam ex relata doctrina S.
Thom. perspicue patet, speciem impressam esse
formalem rei similitudinem; nec tamen sequitur,
vt deducunt prædicti, intellectum semper intel-
ligere, quamdiu species est in intellectu; nam
cum sit in eo per modum habitus, quo liberè vi-
tetur intelligens, quando voluerit, nunquam ex-
hibet in actum secundum, nisi accedente intentio-
ne libera intelligentis. Ex quo sequitur tertia
differentia; scilicet speciem expressam cessante in-
tellectiōe cessare; quia nimirum terminus illius
intrinsicus est, vt consummata perfectio: spe-
ciem autem impressam abeunte intellectiōe in
intellectu manere; quia forma illius est, consti-
tuens illum in actu primo.

Tertio considerandum est, dupliciter intelligi
posse speciem expressam seu verbum esse obiectum
seu terminum actus intelligendi; vno modo, quate-

nus res talis est; scilicet qualitas spiritualis, intel-
lectum & eius actum perficiens; & hoc modo
non est obiectum intellectus; nisi quoad actum
reflexum, quo seipsum & suum actum, suamque
perfectiōem intelligit. Alio modo, quatenus ima-
go est, & hoc dupliciter; vno modo in actu signa-
to considerando scilicet ipsius naturam & quid-
datem, quæ à cæteris rerum generibus & specie-
bus distinguitur, quæ est etiam contemplatio
verbi, vt res quedam est: & hoc etiam modo non
cognoscitur, nisi cognitione reflexa; Altero mo-
do potest intelligi verbum esse obiectum seu ter-
minum actus intelligendi, quatenus est imago in
actu exercito, prout scilicet exercet actum re-
presentandi rem, cuius est imago; & hoc solo mo-
do, directe fertur in ipsum intellectus, eodem ac-
tū quo rem intelligit verbo representatam; vt
hic aduertit Cai. & Ferr. in d. c. & Bannes hic, & alij
quidam expositores ex doctrina Philosophi,
in lib. de Memoria & remissione, c. 1. dicentis: eū-
dem esse motum in imaginem, & id cuius est i-
mago, quatenus sc. rem, cuius est imago, in actu
exercito representat; quo fit vt tali cognitione,
quæ scilicet cognoscitur verbum, & res eo repre-
sentata, discerni non possit inter verbum & rem,
vt hic scite notauit Bannes; sed vtriusque diffe-
rentiam intuetur, cognita per actum reflexum
verbi natura saltem imperfecte.

Quarto sciendum est, notitiam à qua procedit
verbum in intellectu nostro, dupliciter esse pos-
se, scilicet per modum actus primi, & per mo-
dum actus secundi: & vtroque modo potest esse
duplex, nimirum simplex aut complexa. Ver-
bum per se loquendo procedit à simplici notitia
per modum actus primi; fit enim intelligere ex
actu primo, vt causa per se sufficienti ac simplici-
ter necessaria; quandoque tamen procedit à no-
titia per modum actus secundi, simplici vel com-
posita; nam ex simplici intelligentia prioris
quidditatis, generatur notitia posterioris, & ex
simplici notitia accidentis generatur notitia quæ-
dam imperfecta substantiæ, & ex notitia com-
plexa principiorum fit medio syllogistico dis-
cursu in nobis notitia conclusionis; sed quod ab
actuali vel etiam habituali notitia complexa ver-
bum procedat, non conuenit ipsi, vt verbum est,
sed vt tale est; alioquin nunquam nisi ex actuali,
vel complexa notitia formari posset, sicut sem-
per formatur saltem mediata ex habituali sim-
plicium intelligentia; nec actualis sine habituali,
nec habitualis complexa sine simplici, quam in se
claudit, est per se sufficiens, & multo minus
simpliciter necessaria ad verbi productionem;
quamuis autem actus & verbum quo ad mo-
dum essendi sit nobilior habitu, siue actu primo,
quia illa sunt actus simpliciter; habitus autem ha-
bet medium essendi modum inter actum & po-
tentiam; quoad specificationem tamen æqualis
est vtriusque nobilitas, & comparantur veluti
effectus & eius vniuersa causa; & hoc solo modo,
scilicet quoad specificationem producitur ac-
tus, & verbum à specie, vt hic scite notat Caiet.
contra Durandum; quod etiam docent expresse
verba D. Tho. ex 53. illo cap. superius allegata. Ad-
uerte tamen circa prædicta primo quod notitia
habitualis, ex qua dicimus verbum procedere, est
habitualis intrinsicè & secundum se; quamuis ex
adiuncto actu secundo fiat actualis denominati-
uè. Aduerte secundo notitiam illam actuale, à qua
diximus quandoque verbum procedere, non esse
ipsam verbi productionem; alioquin dicendum es-
set verbum semper ab actuali notitia procedere, quia
eius productio semper est actualis notitiæ; sed illa
actua-

*Ex qua no-
titia proce-
dat verbum,
& quibus
nominibus
fuerit à D.
Th. signifi-
catum.*

*Species non
est sicut se-
men, contra
Bann. Zum.
& alios.*

actualis notitia est proximum ac formale & effectuum principium productionis & verbi; Nam actuali notitia prioris quidditatis vel premiffarii, causatur effectiue notitia posterioris quidditatis vel conclusionis.

Quintò notandum est, terminum illum suè obiectum intrinsecum ab intellectu productum multis fuisse nominibus à D. Th. significatum. Nam primò dicitur *species expressa* vel constituta per intellectum quodl. 5. art. 9. quia exprimitur ab intellectu in actu primo constituto, & representat in actu secundo formaliter intelligibile. Secundò dicitur *verbum cordis*, ut hic & alibi saepè; quia, ut ait Aug. lib. 15. de Trin. cap. 10. duplex in nobis est os, vnum scilicet corporis, & aliud cordis; prout apertè significat Dominus Matth. 15. dicens: *Non quod intrat in os, coinquinat hominem; sed quod procedit ex ore coinquinat hominem*, & paucis interpolitis: *Quae autem procedunt de ore; de corde exeunt, & ea coinquinant hominem; de corde enim exeunt cogitationes male &c.* Quibus verbis inquit August. ostenditur apertissimè duplex in nobis os, nimirum corporis, & cordis; quod etiam ibidem probat ex pluribus alijs sacrarum litterarum testimonijs. Et quemadmodum duplex in nobis est os; ita duplex est locutio scilicet corporis quae manifesta est, & cordis de qua Sap. 2. dicitur. *Dixerunt cogitantes apud se non redè; & Matth. 9. dixerunt intra se; Hic blasphemat.* At verò dicere nihil est aliud, quàm verbum proferre, ut ait S. D. infra q. 34. a. 1. ad 3. sequitur ergo duplex etiam esse verbum; vnum vocis & alterum cordis, de quibus in dicto art. 1. latius agendum erit cum D. Thom. Cai. & alijs. Turrianus super hoc art. disputat. 2. & 3. vniuersa complexus est spectantia ad dictum primum articulum: q. 34. Tertiò dicitur *Conceptus mentis*; cuius rationem reddit Torres in dicta disputatione tertia, quem sequitur Zumel. hic disp. 2. Sed aprior locus erit in 2. art. huius quaest. Quartò dicitur intentio intellecta, primo contra gent. cap. 53. & 4. cap. 11. & alibi; quia in ea indifferenter intellectus intelligit rem praesentem & absentem, & à materialibus conditionibus abstractam; sine quibus res materialis in rerum natura non existit; quod fieri nullo modo posset, nisi praedictam intentionem sibi formaret intellectus, ut scitè notat Ferr. in dicto cap. 53. Quintò dicitur primò & per se intellectum, & terminus intellectiōis, de Potentia q. 9. a. 5. quoniam est immediatus terminus & obiectum intrinsecum intellectiōis, & est ratio intelligendi rem ad extra. Per quam autem actionem intellectus producat verbum, determinabitur inf. in 3. huius a. Cont.

Conclusio-
nes dedu-
ctae & pro-
batæ.
Cognitio est
naturalis
duplicitèr.

PRIMA CONCL. Intellectus noster in qualibet intellectiōe naturali, suè sit naturalis quo ad obiectum, suè quo ad modum format verbum. Explicatur primò hæc conclusio, deinde probatur. Dixi naturali quo ad obiectum suè quo ad modum: quia cognitio viatoris dupliciter potest esse naturalis: vno modo quia est de obiecto naturaliter cognoscibili, qualis est ea quam habet Philosophus de rebus naturalibus & substantijs separatis: & hæc est naturalis simpliciter. Alio modo cognitio dicitur naturalis quo ad modum cognoscendi per species à rebus acceptas, componendo & diuidendo & discurrendo & conuertendo se ad phantasmata; quàmuis talis cognitio sit per lumen supernaturale aut etiam de obiecto supernaturali: qualis est cognitio fidei & prophetia, quae supernaturalis est simpliciter, quo ad modum autem suè secundum quid est naturalis. Conclusio nostra proposita est de cogni-

tionem naturali tam simpliciter, quàm secundum quid. Probatur ex primo fundamento: Intellectus noster nullam rem potest intelligere, nisi prius fiat illi praesens ut obiectum; at nulla res potest fieri praesens intellectui ut obiectum, nisi per verbum in ipso intellectu formatum; ergo. Maior & minor supra probata est; Et procedit hoc argumentum, non solum in cognitione nostra sed etiam in Angelica, ut bene aduertit Ferr. & alij. Secundò obiectum proportionatum nostri intellectus est quidditas rei materialis à singularibus abstracta: sed talis quidditas non potest esse obiectum immediatè terminatiuum nostrae intellectiōis, quatenus est in re; ergo necesse est in intellectu produci verbum, quod sit expressa illius imago, ad quam, ut obiectum intrinsecum terminetur immediatè actus intelligendi; Minor probatur; quia omnis quidditas existens in re est indiuidua & singularis; & quauis per speciem impressam repraesentetur ut vniuersalis, non tamen exercet ut sic rationem termini vel obiecti, sed principij tantum formalis intellectiōis. Ex dictis sequitur, non solum in intellectiōe perfecta, sed etiam in imperfecta produci verbum, ut hic aduertit & deducit Caietanus & alij; Nā eadem semper militat ratio de necessitate praesentiae & terminationis obiectiuae, sine qua nulla nostra intellectiō fieri aut esse potest.

SECUNDA CONCL. Verbum non est idem, quod species impressa, & multo minus idem est, quod res intellecta. Hæc patet ex dictis; quia nec species impressa, nec res per eam repraesentata sunt terminus intrinsecus & immediatus intellectiōis; ergo.

TERTIA CONCL. Verbum est expressa similitudo rei intellecta, & obiectum intrinsecum ac terminus immediatus actus intelligendi per ipsum productus. Hæc conclusio patet ex dictis.

QUARTA CONCL. Illa propositio, Quicumque intelligit, ex hoc ipso, quod intelligit, procedit aliquid in ipsum, &c. limitatè intelligenda est de homine tantum viatore. Hæc conclusio est Cai. Et probatur; quoniam D. Th. à notioribus, quae in nobis ipsis agnoscimus, inchoans intendit nos eleuare ad inuisibilia & incomprehensibilia Dei; atque ideo procedit argumentando probabiliter ex ijs, quae in nobis sunt. Cum enim diuini verbi processio sit fide credita, nulla potest necessaria aut euidenti consequitione deduci ex ijs, quae sunt nobis naturaliter nota. Vnde ratio D. Th. facile solui posset ab infideli dicendo primo propositionem illam, quicumque intelligit &c. vniuersaliter acceptam, prout etiam ad Deum extenditur, falsam esse. Secundò in nobis etiam nõ esse omnino certam. Tertiò longè diuersam esse rationem intellectiōis in Deo, & in nobis; quia diuina essentia, quae est obiectum intellectiōis Dei, actus purissimus est, atque ideo semper illi praesens ut obiectum intelligibile, & terminus intrinsecus, & immediatus intellectiōis. Dicit igitur infidelis, non habere locum in Deo causam productionis verbi, sicut in nobis. Probatio itaque D. Th. acceptanda est, ut probabilis ex his, quae satis euidenter cognoscimus, & experimur in nobis; sed de dicta propositione iterum redibit sermo.

VLTIMA CONCL. Per actionem sensuum exteriorum, vel etiam sensus communis, nihil producit. Hæc patet ex primo fundamento. Et praesertim ex dicto Arist. ibidem relato. Et probatur ex illa regula Arist. in primo Poster. Si affirmatio est causa affirmationis; & negatio erit causa negationis. At propria causa producendi verbum non est in

prædictis sensibus; quoniam eorum obiecta sunt A per se sufficienter in actu in rerum natura, ut posita in debita distantia possint causare species, & earum actus immediate terminare; igitur, non est ibi necessarius terminus aliquis sensatione productus. Quod autem ait Molina, cognoscere nihil aliud esse, quam exprimere in se rei cognitæ similitudinem, falsum esse superius satis ostendimus scilicet in q. 12. a. 2. Contr. 2. Sed cognoscere est cognoscentem esse ipsum cognitum perfecte, ut in dicto art. explicauimus cum Caiet.

Argum. 2.
Solutio. 2.
Contra primam concl. sunt argum. Scoti Aur. Dur. & aliorum, quæ refert & soluit ex Capr. Cai. & alij.

Contra eandem concl. argum. Rada Primò: species hæc expressa est eiusdem rationis & speciei cum specie impressa: quia utraque representat idem obiectum, à quo sumit speciem; at duo accidentia eiusdem speciei non possunt esse in eodem subiecto secundum eos, qui hanc speciem dicunt verbum; ergo non est ponenda huiusmodi species: vel concedendum est duo accidentia solo numero differetia esse in eodem subiecto; quod fieri posse ipsi negant. Respond. primò duas illas species quo ad representationem esse eiusdem speciei & rationis: sed quo ad modum cauendi suæ concurrenti ad actum intellectiōnis, esse diuersarum specierum; quia vna concurrat ut principium; alia ut terminus & obiectum, vnde habent etiam diuersas causas; atque idco dicendum videtur, eas simpliciter differre specie: & præterea differentias habent supra notatis. Secundò dico minorem intelligendam esse de eodem subiecto secundum eandem potentiam; dictæ verò duæ species in diuersa recipiuntur potentia; Nam species impressa informat intellectum immediate; species autem expressa, mediante actu intellectiōnis, cuius est terminus & obiectum; vnde definente intellectiōne cessat verbum, non species impressa. Tertiò dico duas has species concurrere diuersimodè ad perfectionem vnius actus, atque idco simul esse posse magis quam duo lumina, quæ ad vnius luminis perfectionem concurrunt; quia hæc, cum eodè modo concurrant, non retinent distinctionem, sicut species, quarum maxima est in concurrente diuersitas.

Obi. 2.
Secundò: superfluit illa species expressa; ergo non est ponenda; antecedens probatur. Talis species non representat perfectius obiectum, quam illa quæ est in memoria; ergo superfluit patet consequentia: quia respectu vnius obiecti, sufficit vnum representatiuum perfectum. Probo antecedens; Quia ex August. 15. de Trin. c. 13. Nihil plus est in prole, id est intelligentia, quam in parente, id est memoria fecunda: Esset autè plus, si illa species quæ est in intelligentia, perfectius representaret obiectum, quam illa quæ est in memoria. Resp. falsum esse antec. Ad prob. negatur primò consequentia; Quia verbum non est propter perfectiorem representationem, sed ut sit terminus & obiectum interius intellectiōnis. Secundò negatur antecedens. Ad probationem ex Aug. Resp. ibidem Aug. loqui de æqualitate Verbi diuini cum Patre; nos autem loquimur de verbo creato ac præcipue nostro.

Obi. 3.
Tertiò: illa species non est necessaria ad intelligendum; ergo poni non debet. Probatur antecedens; quia si huiusmodi species esset necessaria, sequeretur duo inconuenientia; alterum quòd habitus non esset immediatè principii actus & operationis: alteru verò quòd habens habitum non esset in potentia accidentali & propinqua ad agen-

dum secundum illum habitum, sed in potentia essentiali & remota, quod est contra Philosophum. Sequela quo ut vtrunque inconueniens illatum patet; quia prærequireretur forma absoluta noua prior ipsa operatione, quo posito nec habitus esset immediatè principium operationis, nec habens habitum esset in potentia accidentali ad operandum; Nam tunc agens dicitur esse in potentia accidentali ad operandum, quado iam est in actu primo perfectè ad agendum, nec noua forma ad id requiritur. Resp. falsum esse antecedens. Ad probationem negatur sequela duorum inconuenientium; ad probationem dico verbum non esse formam priorem intellectiōne, cum sit illius terminus & consummata perfectiō.

Contra eandem concl. sunt argum. quæ referunt & solunt Bannes, Zumellus & alij.

Contra eandem concl. argum. Iauel. volēs probare in cognitione reflexa, qua verbum ipsum intelligitur, non formari verbum. Quia si intelligens verbum producit aliud verbum, erit processus in infinitum. Resp. nullum esse inconueniens in actibus intellectus reflexis procedi posse in infinitum; immò necesse est hoc admittere: cum anima possit intellectiōnes numero distinctas usque in infinitum elicere & singulas intelligere, & eadem ratione terminos earum intrinsecos, qui sunt species expressæ.

Contra tertiam concl. argum. Mol. Primò Molina obi. quilibet intelligens experitur se non intelligere imaginem obiecti & in imagine obiectum: sed immediate obiectum ipsum; ergo non ea ratione constituendum est verbum ut obiectiua, & tanquam quid cognitum concurrat ad intellectiōnem. Resp. verbum non ita esse intellectum, ut ratione sui, id est, ut tanquam res intellecta & representata terminet actum intellectus; sed est terminus intrinsecus, ut imago in actu exercito. Vnde ad argumentum negatur antecedens; Nam cognitio imaginis ut imago est in actu exercito, nobis est euidentissima, sicut ipsa cognitio. Secundò respondetur imaginem ut imago in actu exercito, facile posse latere in cognitione directæ, cum non sit vltimus terminus intellectiōnis; de qua re videndus est Bannes in responsione ad tertium suum argumentum: verum absolute falsum est antecedens, quia etiam non experiamur tale nos habere imaginem, non tamen experimur nos illam non habere.

Secundò: sequeretur quòd intellectus omnia Obi. 2. intelligeret in alio. Probatur sequela; nam quado Sortes conspicitur in speculo, ea ratione dicitur non videri in se, sed in alio, quia conspicitur in sua imagine recepta in speculo. Resp. nullam esse consp. Ad probationem dico exemplum non esse simile; quoniam illud dicitur videri in alio, quod videtur per speciem continentis primò visi: eo modo quo res per speciem adæquatam representata dicitur primò visa, sicut speculum primò videtur, quia per speciem speculo adæquatam representatur oculo: hoc autem modo verbum non dicitur primò visum.

Tertiò: quado in sensu externo est notitia intuitiua obiecti, etiam in sensu interno & in intellectu est notitia intuitiua: quæ non minus penderet à præsentia obiecti, cui intuitiua sit, quàm pendeat notitia sensus externi; Si ergo eiusmodi præsentia obiecti in causa est, cur sensus externus quado cognoscit, non producat speciem expressam obiecti, etiam erit in causa, cur sensus internus ac intellectus, quado cognoscit per illas notitias non producant speciem expressam aut verbum Resp. falsam esse propositionem.

Solutio.

nem assumptam quo ad notitiam intellectus; hec enim nunquam pendet à praesentia obiecti, sed semper abstrahit ab hic & nunc; Nec intellectus noster in sua intellectione naturali vllam habet aut habere potest cognitionem intuitiuam.

Cont. eandem
obicitur pri-
mo.

Contra eandem conc. argum. Rada Primo: Verbum est effectus per se productus à memoria secundus; sed obiectum secundum esse cognitum non producitur per se; ergo non est verbum. Minor probatur; quia esse cognitum est ens rationis, quod nullius actionis & productionis potest esse per se terminus; est enim respectus quidam extrinsecus, qui actum intellectus consequitur. *Resp.* falsum esse minorem propositionem. Ad prob. negatur assumptum; nam vt aduertit Caiet. in sequenti art. Quauis intelligi nihil ponat in re intellecta, intelligi tamē sic, id est, vt prius interius intellectū, aliquid reale ponit, nō quidē in re intellecta vniuersaliter, sed in re intellecta sic, id est secundū esse, & habet interi? in cōceptu.

Sol.

Ob. 2.

Secundo: si verbum est terminus productus per intellectionem, impossibile esset nos intelligere intellectionem ipsam, quin simul intelligeremus aliquem terminum per ipsam produci; At consequens est falsum; nam experientia constat nos intelligere intellectionem, cum tamen non recordemur, quod aliquid per ipsam producat; ergo. Probatur sequela maioris; quia si intellectio haberet tanquam terminum proprium verbum mentis, diceret ordinem essentialē & intrinsecum ad verbum, sicut calefactio ad calorem per ipsam productum; ergo nō posset intelligi sine ordine ad verbum, sicut nec calefactio sine ordine ad calorem; quia talis ordo est ei intrinsecus & essentialis. *Respond.* negādo falsitatem consequentis: Ad probationem dicitur; nunquam esse cognitionem perfectam intellectionis, nisi cognito illius ordine ad verbum; Nec mirum est ab eo naturam actus non intelligi, qui illius intrinseca non agnoscit. *Secundo* dicitur: omnes cognoscentes intellectionem cognoscere ordinem illius ad verbum; quāuis de verbi natura non conueniant; dum alij statuunt idem esse cum re cognita; alij cum ipso intelligere; & alij speciem esse distinctam realiter à praedictis. Tertiū negatur sequela maioris; Ad probationem negatur assumptum; quia verbum est propter intellectionem, & non e contra. Quarto respondeo intellectionem posse dupliciter considerari; vno modo vt actio est; & sic speciem sumit à specie impressa, quae est eius principium, à qua etiam dependet in cognoscē; alio modo potest considerari vt via quadam est & tendentia in suam perfectionem & obiectum; & hoc modo non potest intelligi sine verbo, sicut nec motus sine termino.

Solut.

Ob. 3.

Tertiū intellectio est actio immanens; ergo nō habet terminum per ipsam productum; ergo verbum non est terminus productus per intellectionem. Probatur prima consequentia ex Arist. 9. *Metaph.* cap. 7. vbi distinguens actionem immanentem à transeunte ait; hanc habere aliquid operatum per ipsam tanquam terminum. illam autem scilicet immanentem nullum habere operatum. *Respond.* primo cum Caiet. differentiam illam inter actionem immanentem & transeuntem intelligendam esse, vel quo ad necessitatem vt sensus sit: Operatio transiens habet necessariū operatum; immanens verò non necessariū infert aliquid operatum, quāuis possit habere aliquid operatum; quoniam habitus ex frequentatis actibus immanētibus generatur; Vel intelligēda est quo ad ordinē, vt sit fen-

Solut. 1.

sus: Actio transiens habet opus sic, vt ordinetur ad ipsum; Actio verò immanens nō habet opus; quia non per se ordinatur ad opus aliquod, sed si quando habet opus, illud ordinatur ad ipsum. Sic igitur in proposito intelligere non necessario producit verbum, nec quando producit ad illud ordinatur; sed e contra; quia conceptio ad perfectionem ordinatur actus intelligendi. *Secundo resp.* cum Capr. discrimen ab Arist. assignatum inter actionem transeuntem & immanentem esse, quod per illam producitur aliquid operatum receptum in subiecto distincto à potentia operante; sed quod per actionem immanentem producitur, non recipitur in distincto subiecto, sed in ipsamet potentia operante.

Solut. 2.

Sed vtrunque resp. impugnatur Rada & primò *Instantia 1.* probat expositionem Cai. non congruere textui Aristot. Quia Arist. in vniuersum asserit, actionem transeuntem distinguī ab immanente, quae est actus vltimus potentiae: quia illa necessario habet terminum per eam productum, haec verò omni termino caret per eam producta; sic enim ait Philosophus: *Quamquam autem in quibusdam vltimum est ipse vsus, vt videndi potentie visio, vbi nihil aliud à visu sit opus;* in quibus verbis vult Aristot. per actionem immanentem nihil produci. *Præterea* discrimen illud assignatum ab Arist. inter dictas duas actiones non est intelligendum per accidens, sed per se; ergo actioni immanenti, quae est actus vltimus, per se competit omnis termini per ipsam producti esse omnino expertem. *Præterea* actio de genere actionis necessario habet terminum per eam productum: sed secundum Thomistas intellectio ad genus actionis pertinet; ergo actio immanens non distinguitur à transeunte penes hoc, quia quandoque habet terminum, quandoque non. *Denique* reprehendit dictum Caiet. de productione habituum ex actibus immanentibus, dicens aliter se habere habitum ipsum ad actus, à quibus producitur, & aliter terminum actionis respectu eiusdemmet actionis. Nam habitus (inquit) ad actus ex quibus gignitur, habet se sicut effectus ad suam causam efficientem; (exempli causa) sicut calor productus in ligno ad ignem producentem; terminus verò ad actionem, cuius est terminus, non se habet sicut effectus ad suam causam, sed sicut terminus ad actionem, per quā producitur; quo fit vt actus producentes habitum, non se habeant vt actio per quam producitur, sed vt principium quo producitur; sicut calor in igne respectu caloris in ligno; Actio ergo immanens potest habere effectum, cuius sit principium quo; sed non terminum per ipsam productum tanquam per actionem; quia non est actio de genere actionis, sed qualitas. *Resp.* autē Capr. sic impugnat. Ex hoc quod actio habet aliquid pro termino, vel nō habet, cōcludit Arist. actionē esse in operāte, vel in eo quod fit; ergo nō distinguit vnā actionē ab alia, per hoc quod habet opus receptū in operāte vel extra operās. Antec. probatur; quia Arist. dicit actionē cuius est aliquid opus esse in re quā sit, vt aedificationē in aedificatos; actionem verò cuius non est opus præter vsum, esse in ipso operante, vt visionē in vidente.

Inst. 2.

Inst. 3.

Inst. 4.

Inst. 5. et 6. resp.

Ad primā impugnationem responsionis Cai. resp. Sol. *Instantia 1.* Verba illa Arist. optime admittere glossas Caiet. mēs enim Arist. est, per actionē immanētē non produci necessariū terminū aliquē, vt patet in actionib' sēsu exteriorū, quae nihil producūt. Cū verò ait, actionē immanētē esse vltimū manifestē significat eā esse finē cuiuscūq; ad eā cōcurrētis, siue illud sit principium siue terminus per eā productus.

Inst. 2. et 3. resp.

aus. Et per hæc etiam patet solutio ad secundam A
obiectionem. Nam discrimen assignatum ab A-
rist. inter dictas actiones intelligendum est per
se; sed cum prædicta expositione vel glossa. Cu-
ius rationem assignauimus in q. 12. a. 2. Cont. 2. in
4. notabili. Ad tertiam respond. Actiones imma-
nentes non esse propriè actiones, sed operatio-
nes, vt supra notauimus ex D. Th. atque ideo
ex se nullam inferunt passionem receptam in ex-
terno subiecto. De qua re videnda sunt, quæ di-
ximus q. 25. Contr. unica, in solutionibus argumen-
torum. Ad vltimam autem impugnationem dicti
de productione habituum respondeo, falsum ef-
se actus producentes habitum se habere tantum
vt causas, & non vt actiones quibus producitur
habitus. Exemplum autem caloris in igne ex
quo causatur calor in ligno, non est simile, sed
actui quo causatur habitus, magis assimila-
tur calefactio; oportet enim habitum actione a-
liqua tanquam productione produci: nulla ve-
rò potest assignari præter ipsas actiones imma-
nentes.

Sol. inflam. Ad impugnationem autem responsionis Capreo-
tia cont. 2. li negatur conseq. Nam Arist. ex receptiuo, siue
resp. subiecto termini producti concludit subiectum
actionis productiue dicens: Actionem illam,
cuius nihil est productum extra operantem, esse
in ipso operante; qualis est omnis actio imma-
nens; Actionem autem illam, quæ terminum
habet productum extra operantem, esse in eo quod
efficitur extra operantem.

Inf. Sed contra illam expositionem Cai. Actio im-
manens dicitur actus vltimus, non quia nihil sit
in ea ulterius; sed quia ipsa non ordinatur ad al-
liud tanquam ad finem, sed alia ad ipsam, sic ar-
gumentatur Rada. Si verbum producitur vt in-
tellectum; ergo intellectio subsequitur verbu
productum, sicut finis subsequitur medium; ergo
verbum non producitur per intellectiōem, vt
intellectio est; quia actio productiua præ-
cedit terminum productum, intellectio verò
subsequitur verbum. Respond. Intellectiōem
Sol. quatenus est in fieri & quasi via ad terminum,
præcedere verbum, & eandem prout attingit
obiectum verbo repræsentatum, esse verbo
posteriorem; ab eo enim suscipit vltimum sui
complementum: & per hoc soluitur argumentu
quoddam Molinæ simile.

Obi. 4. Quando principaliter sic arguit. Intellectio
est qualitas; ergo per ipsam tanquam per a-
ctionem nihil producitur: sed potius ipsa est
Sol. forma per aliquam actionem producta. Resp.
Actionem immanentem propriè dici opera-
tionem, non autem actionem; quia nihil pro-
ducit extra operantem; atque ideo non est a-
ctio de prædicamento actionis, sed de genere
qualitatis, vt etiam notauit Capr.

Obiectio 5. Quando Ex August. multis in locis suæ do-
ctrinæ verbum non producitur ab intelligen-
tia, sed à memoria; ergo non producitur per
intellectiōem, quæ ab Augustino intelligen-
tia nuncupatur. Respond. Sensum August. ef-
Sol. se, verbum non produci ab intelligentia tanquā
principio productiuo, sed à memoria; cum
tamen producat ab intelligentia, vt produ-
ctione verbi.

CONTRA vltimam conclusionem sunt
argumenta proposita & soluta quæst.

12. art. 2. Contr. 2.

SECUNDA CONTROVERSA.

An Angelus intelligendo seipsum formet ver-
bum?

DVAE sunt oppositæ sententiæ in propo-
ta Controuerlia. Prior est Sylu. in conslato,
& Ferr. in primo cont. Gent. cap. 53. & Iauelli;
quæ ex recentioribus sequuntur Torres super
hoc artic. disp. 1. dub. 3. Bannes hic, dubio 2. Mol.
disp. 8. membro 3. Suar. lib. 2. de attributis cap. 11.
& Zumel. hic disp. 3. qui tamen oppositam repu-
tant probabilem, licet contrariam menti D. Th.
B. Hi dicunt Angelum in sui intellectu formare
verbum.

CONTRARIUM sententiam tenet Caiet. su-
per hoc artic. qui tamen priorem approbare vi-
sus est in 2. a. q. 14. vt ibidem ostendimus Eandē
sententiam sequitur Ripa in 2. cap.

In hac Contr. vnum est quoddam supponitur, & al-
liud quod quæritur. Id quod supponitur est,
Angelum seipsum cognoscere non per superad-
ditam speciem, sed per suam essentiam illi ma-
gis coniunctam, quàm per informationem scilicet
per identitatem, vt ait D. Th. infra q. 56. art.
7. Quod autem quæritur est: An Angelus sicut
cognoscit se per suam essentiam, vt speciem im-
pressam, sic per eandem quoque, vt verbum se
ipsum intelligat, adeo vt non formet Angelus
aliud verbum, sed ipsamet Angeli substantia in-
tellecta sit loco verbi; quemadmodum commu-
niter affirmant Theologi, Diuinam essentiam
esse verbum in intellectu essentiali, vt infra q.
34. erit explicandum. Querimus autem in hac
re præcipuè mentem Angelici nostri Doctoris,
quem vtriusq; sententiæ defensores in sui fauo-
rem conantur inflectere.

S. DOCTOR in pluribus suæ doctrinæ locis
non obscure significat, Angelum in sui intel-
lectione formare verbum. Primus locus est in 4.
lib. cont. gent. cap. 11. in quo proferens diuersos
emanationis modos iuxta diuersos naturarum
gradus siue ordines, qui sunt in vniuerso; sic de
mum de Angelis loquitur. Perfectior igitur est in-
tellectus vita in Angelis, in quibus intellectus ad sui
cognitionem non procedit ex aliquo exteriori (sicut
intellectus humanus) sed per se cognoscit se ipsum, nõ-
dum tamen ad vltimam perfectionem vitæ ipsorum
pertingit; quia licet intentio intellectus sit eis omnino
intrinseca; nõ tamen ipsa intentio intellecta est eorum
substantia: quia non est in eis idem intelligere, & ef-
se. Nomine verò intentionis intellectæ cer-
tum est D. Thom. intelligere verbum, vt patet
ex cap. 53. lib. 1. & alibi; prout etiam exponit
Ferr. Affirmat ergo S. Thom. Angelum, co-
gnoscendo se ipsum, per se ipsum, formare ver-
bum de se ipso cognito. Secundus locus est do-
verit. quæst. 4. art. 2. vbi sic ait. Verbum intellectus
nostri est id, ad quod intellectus nostri operatio termi-
natur, quod est ipsum intellectum, quod dicitur con-
ceptio intellectus, siue sit conceptio significabilis per vo-
cem incomplexam, vt accidit, quando intellectus for-
mat quidditates rerum; siue per vocem complexam,
quod accidit, quando intellectus componit, & diuidit;
Omne autem intellectum in nobis est aliquid realiter
progrediens ab altero, vel sicut progrediuntur à prin-
cipijs conceptiones conclusionum, vel sicut concep-
tiones quidditatum rerum posteriorum à quidditatibus
priorum: vel saltem sicut conceptio actualis progredia-
tur ab habituali cognitione, & hoc vniuersaliter ve-
rum est de omni, quod à nobis intelligitur, siue per
essentiam intelligatur, siue per similitudinem; ipsa
omni

Resolutio.
Affirmatur
& expada-
tur dicta D.
Thomæ in
fauorem
prioris sen-
tentia.